

TAŞPINAR

Sayı : 33

19 - Temmuz - 1935

27/7/1935

İÇİNDEKİLER.

Bayındırlık.	T. P.
Hava Tehlikesi.	Nazım Turunç.
Acı Bir Günün Yıl Dönümü.	Süleyman Gönçer.
Sinama ve Mektep.	E. H. Akman.
Afyonlu Büyük Ozan.	Edip Â. Gökpınar.
Afyon Karahisarında	S. Sırrı Üçer.
Türkmenlerin Yerleşmesi.	

ABONE :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Halkevine müracaat edilmelidir.

İmtiyaz sahibi : Ahmet Sami

Neşriyat müdürü : Sami

Basıldığı yer: Afyon - Doğan Basımevi

TAŞPINAR

Cilt : 3.

Sayı.33.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 Temmuz. 1935.

Taşpınar Başında :

BAYINDIRLIK.

OSMAN FERİT SAĞLAMIN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

T. P.

" Güneş giren eve sayruluk girmez ,, derler. Güneş bir hayat kaynağıdır. Sayruluk ise ölüm kılavuzlarından dır. Hayat kaynağında ölüm kılavuzu ne iş görebilir?

Bu atalar sözü yüzlerce yıldır aşınmaz bir hakikat kılığını taşıyor. Değişmiyor. İlim onun doğruluğunu söylüyor, fen ona kendi tacını geydiriyor.

Bu söz bize şunu düşündürüverdi: Pilân giren şehre çirkinlik ve gerilik girmez.

AFYON PLÂNLAŞIYOR.

Yayla yayla, gelişe gelişe, yücele yücele..

Dün istasyon caddesi orta çağda idi. Bugün yeni çağın güzelliğini taşıyor.

Dün suyu ilk çağlarda insanların içtiği gibi içiyorduk. Bu gün suyumuz Türkiyenin belli başlı iyi sularındandır.

Şarbaylığın beş yıllık bayındırlık plânının bu yıla düşen payı başarıyor. Hendesenin, dikenin, düzlüğün girmediği kargacık burgacık yapılar ortadan kalktı. Şehir orta çağ kılığından sıyrılıyor.

Taş, kireç, tuğla kereste.. Bunlar güzellik ve mimarî anlamlarından uzak muhayyilelerde öyle garip, öyle çelimsiz şekillere girmişler ki.. Söz yoktur ki bu acip nesnelere bir şehride manevî sihhati üzerinde korkunç tesirler bırakır. Sağlık ve dayanıklılık düşüncesini de bir tarafa bırakın, bir şehirde yaşayanların en ön hakkı göz hakkıdır. Gözün verdiği iyi görünüşler dimağa ve sinirlere iyi şeyler söylerler: hayır, güzellik, iyilik, temizlik.

İşte plân bize bunları getiriyor.

HEVA TEHLİKESİ

Nazım Turunç

Büyük savaştan bu güne kadar içimizden gizli gizli duyduğumuz fakat açığa vurmadığımız bir tehlike vardı. O da hava tehlikesi. Biz biliyorduk ki her güçlüğü yendiğimiz gibi bunu da yenecektik, yalnız sırasını bekliyorduk. İşte o sıra şimdi gelmiştir. Büyük Başkanımız Genaral İsmet İnönü geçen gün hiç çekinmeden bu tehlike işaretini verdi ve ap açık olarak dedi ki: (Biz karadan ve denizden gelecek tehlikeleri emniyetle önliyecek durumdayız, fakat havamız tehlikelidir. Hiç olmazsa (500) uçağımız olmalıdır.....)

Biz asker gözü ile görülen ve büyük bir komutan ağzı ile söyleyen bu görgü ve sözlerin iyice deşilmesi ve özünün açığa vurularak gereğinin ulusça yapılması zorağ (zaruri) idi. Gerçekten o günden beri bir kalkınma ve kaynaşma başladı. Yazı yazarlarımız kaleme sarıldılar; günlük gazetelerle, diğer mecmua ve risalelerle yazılarile; söz söyleyenlerimiz fırsat buldukça söylevleriyle bu tehlikeyi ulusa anlatmağa çabalyorlar. Halkımızda keselerin ağzını açarak, güçlerinin yettiği kadar, hava tehlikesini önliyecek olan bu alandaki yardıma yarış edercesine koşmağa başladılar. Çok kıvançla karşıladığımız bu başlangıç bize gösteriyor ki Türk ulusu her kalkınmada olduğu gibi bu işi de en kısa bir zamanda başaracak ve havamız eksiksiz bir korumağa kavuşacaktır.

Bir noktayı bilhassa aydınlatmak isterim. Yazı yazarlarımız ve söz söyleyenlerimizin bir kısmı yalnız hava tehlikesinden bahsediyorlar; bunun nasıl önlenileceğini ve bu tehlikenin derecesini anlatmıyorlar. Bunu ben biraz zararlı görüyorum. Bu şekil halkın tinsel (manevî) kuvvetini yoktan yere sarsar. Bunu söylemekle hava tehlikesi yok demek istemiyorum. Hava tehlikesi vardır, hem de fazlası ile. Fakat buna karşıda maddî özveriliklerle (fedakârlıklarla), bilhassa Türkiyede, bu tehlikenin ortadan kaldırılması ve koruma için önemli düzenler alınması çok kolaydır.

En önce hava tehlikesi ne demektir? Bunu araştıralım: büyük harbe girdiğimiz zaman havacılık henüz başlangıç denecek bir şekilde idi. Ordular uçaklardan ilk önce keşif yaptırmak suretile

asilganmağa (istifade etmek) çalıştılar. Fakat harp içinde uçağa ve balonların birden bire ilerlemesi ile bunların başka alanlarda kullanılmasına yol açtı. Uçak ve balonların yük taşıma yeteneği (kabiliyet) ve uzun yollara gidip gelme kudretleri arttı. Bunun sonucu olarak büyük kütlelerle bombardumanlar başladı. Öte taraftan kimyada dev adımlarla ilerliyerek zehirli gazların çeşitleri bulundu. Her ikisi birleşince büyük şehirler tahrip, gaz ve yangın bombaları ile alt üst edilmeğe başladı. İşte cihan harbi bu sırada bitmişti. Acun askerlik alemi bu iş üzerinde işlemeğe ve bunu deşmeğe başladılar. Büyük harbin verdiği denemelerden birisi de bu günkü ateş kudreti ve harp şekli karşısında, savaş alanlarında cephelerin kolay kolay yırtılmayacağı, orduların yenilemeyeceğidir. Bundan başka ordular alt edilse de ulusların tinsel (manevî) kuvvetleri yenilmedikten sonra savaşların uzun seneler devam edeceği-dir. Zincirleme olarak birbiri ile ilişiği olan bunun gibi bir çok sebepler dolayısıyla önümüzdeki harpleri kazanmak için ordulardan çok ulusları baskı altına almak, her türlü zararlara tinsel (manevî) kudretlerini kırmak ve en sonra dayanma dudretlerini sıfıra indirerek barışa aman dedirtmek zaruretleri belirmiştir. Bunun içinde en iyi araçlardan (vasıta) birincisi hava ve zehirli gaz taruzları ile memleket içlerine saldırmak şehirleri ve halkı tahrip ve imha etmek gerektir. Sözün kısası savaşa bu şekilde başlayarak harbin sonunu cephelerden değil gerilerinden almak usulü meydana kondu İşte önümüzdeki harplerin düşünülen şekli.

Asrımız acun siyasasının mihverini hava kuvvetlerini teşkil ediyor. Dünkü donanma nasıl ki deniz siyasasında büyük amil idi ise bu günkü ve yarınki siyasada da hava kuvvetleri deniz kuvvetlerinin yerini almıştır. Dünkü deniz kuvvetleri belki yalnız sahili olan yurtları korkuturdu. Fakat bu günün hava kuvvetlerinden hiç bir yurd kaçınmaz. Versay muhadesini yırtan ve şimdiye kadar yaptığı işleri açığa vuran bu günün Almanya'sından büyük hükümetlerin çekinmelerinin biricik sebebi budur. Hemen hemen bütün kısımlarile adalar üzerinde bulunan ve en güçlü deniz kuvvetleri bulunan İngiltereyi düşündüren, siyasasına etkisi (tesir) dokunan hep hava taarruzlarıdır. Hava kuvvetleri zayıf olan uluslar gerçekten bir tehlike içindedir. Bu tehlikeden kaçınmak ise ancak buna karşı her çeşit gereğen tetbirleri almakla kabil olacaktır.

Hava taaruzları nasıl yapılacak ve ne netice verecek :

Önümüzdeki savaşlar eski bildiğimiz gibi sıyasal münasebetlerin kesilmesi, seferberlik ilânı, harp ilânı gibi bir takım seremonilerden sonra başlamıyacaktır. Baskın şeklinde ve hava taaruzları ile olacaktır. Yüzlerce, belki binlerce hava gemileri en kalabalık şehirlere endüstri merkezlerine; mühim ticarî, askerî liman ve istasyonlara toplu olarak saldıracaklar; yüzlerce ton tahrip, gaz, yangın bombalarını buralara boşaltacaktır. Bu gün iki ton ağırlığında bombalar yapıldığı gibi tonlarca bomba taşıyan uçak ve balonlar, çeşit çeşit zehirli gazlar yapılmıştır. Bundan başka mikrop harplerinden de bahsedilmektedir. Ucaklarının galibiyetlerine gelince; geniş memleketlerde bile, sınırlardan itibaren en iç köşelere kadar gidip taruzlarını yaparak dönecek durumdadır. O halde önümüzdeki bir harpte memleketin her yakası savaş alanı olabilecektir. Bu, bu günün her keşçe bilinen bir durumudur. Ulusların gizli gizli yaptıkları başka keşifleri bilemeyiz. Bu günkü kabiliyet ve kudretlere belki daha bir çok yenileride eklenecektir.

Şimdi hava saldırılarına karşı nasıl karşı konur, böyle saldırılardan nasıl korunulur? Birde bunu deşelim:

Hava saldırılarına karşı koruma iki şekilde olur; Aktif korunma, Pasif korunma. Bunlardan her ikiside çok uzun bahislerdir Ben bu yazımda bunları deşecek değıldim. Yalnız şu bilinmelidir ki her taarruz silâhına karşı en sağlam korunma aynı silâhla karşı koymakla olur. Bunun için hava saldırılarına karşıda yine hava silahlarla en iyi korunulabilir. Ondan sonra diğer düzenlerle de bu korunma sağlamlaştırılır. Binaenaleyh havamızı emniyete almak için ilk yapacağımız iş hava kuvvetlerimizi çoğaltmak olacaktır ki Sayın Başkanımız da en önce bunun başarılmasını işaret buyurmuşlardır.

Aktif müdafa, silâhla karşı koymaktır, buda hava kuvvetleri dediğimiz (uçak, balon ve havaya atan silâhlar)dır. Pasif müdafaaya gelince «Gizleme düzenleri, saklama tedbirleri, korunma vasıtaları»dır. Görülüyor ki gerek aktif müdafa ve gerekse pasif müafaanın yapılması her zaman için paraya bağlı olduğu gibi bunların hazardan ve aletdevam başarılması lâzımdır. Yoksa akla

gelebilir (biz bu işleri şimdi yapmayalım, bir harp tehlikesi baş gösterince yaparız.) işte bu çok çürüktür. Yukarıda söylendiği gibi önümüzdeki harpler habersiz ve baskın şeklinde olacağı gibi ne kadar paramız olursa olsun, istediğimiz vakit istediğimiz silâh ve vasıtayı bulamayız.

Başbakanımızın buyurdıkları gibi hava tehlikesine karşı koymak için hazardan itibaren hiç olmazsa (500) uçağın hazır bulundurulması gerektir. Bir harp tehlikesinde bunu tamamlayacak diğer düzenlerde alınmış olmalıdır. Zaten diğer uluslarda bu alandaki bütün sefer ihtiyaçlarını hazardan tamamlamazlar. Çünkü terekkiyat; yapılan silâh ve vasıtaları zamanla demode ediyor. Bunun için bir kısmını hazırlıyorlar, diğer kısmı için de fabrikaları, projeleri, ibtidai maddelerini hazır bulundurularak en kısa zamanda ihtiyacı tamamlayacak bir halde bulunduruyorlar. Bizim de böyle yapmamız uygun olur. Bir taraftan asgarî miktarı hazır bulunduruyoruz. Diğer taraftan da fabrikalarımızı kurarak ve gereken malzemeyide depo ederek bir harp tehlikesi halinde ikmalimizi başarırız. Bu şekilde kendimizi sağladıldıktan sonra hava saldırılarından korkmağa ve çekinmeğe hiç te sebep kalmaz. Tinel (manavî) kuvvetlerimizi her zaman sağlam bulundurmalıyız. Büyük ölçüde yüzlerce hava gemilerile esaslı bir taarruz yapmak pek çok maddî fedakârlıkları icap ettir. Böyle bir taarruz milyonlarca liraya mal olur. Bunu göze aldırın bir düşman karşılık olarak o nisbette büyük tesir elde etmek ister. Bu tesirlerin kazanılmasına ise bir yönden de hedeflerin durumlarının şekilleri amildir. Meselâ: Avrupa'nın kalabalık, sıklık şehir ve limanlarile bizim şehir ve limanlarımız arasında çok açık fark vardı. Binaenaleyh Türk ordusunun hava kuvvetleri yukarıdaki gibi sağlamlaştırılır. Ve pasif müdafaaya da gereken önem verilirse Türkiye için hava tehlikesi kalmıyacağı gibi böyle bir hava taarruzunda hiç korkumuz olmaz.

O halde son söz olarak: (Yurddaşlar! Bu günkü hava tehlikesi bizim yapacağımız maddî yardımlarla en kısa zamanda kalkacak ve havalarımız da çelik ağlarla örülecektir.)

Acı bir günün yıl dönümü

22 - Temmuz - 1922 (1338)

Süleyman Gönçer.

Afyon tarihinde bir çok kara günler vardır, bu kara günleri hepimiz biliriz: Yunan işğali altında geçen on dört ay fakat bu kara günlerin en karası Afyonluları en çok ve hem de toplu ve coşkun ağlatan bu gündür, yani 24-temmuz-1922 (1338) .

Yurdun değerli çocuğu İsmet İnönünün hava tehlikesini duyurduğu gündenberi bu kara günü düşündüm. ve tam gününde bugünü Afyonlulara hatırlatmak, gelebilecek böyle kara günlere karşı omuzlarımıza yükleneceğimiz borçları çekinmeden irkilmeden yapmak gerektiğini bir daha belirtmek istedim. O kara günlerde idi ordumuz düşmanı yurdun hariminde boğmak için hazırlanırken bir kaç kahraman Türk çocuğuda genel savaştan arta kalan kırık dökük uçaklarla Akşehirde bir karargâh kurmuşlar, ordunun yaptıklarını düşman uçaklarına göstermemek ve düşman cephesinde olanı, biteni görüp anlamak için didinip duruyorlar, kendi kendilerine onardıkları eski tayyarelerle Afyon cephesinde uçuşlar yapıyorlardı. 24-temmuz-1922 günü yine bu ödev ile iki kahraman yikit Türk çocuğu eksiklerine bakmadan havalandılar kahraman tayyareci Bay Cemal ve Rasıt yüzbaşı Bahaettini taşıyan bu uçak Afyon ufuklarında görüldü. Gök gürültülerini andıran top sesleri ve havayı atılmış pamuk kümeleri gibi kaplayan barut dumanları arasında bu çelik kartalımızı gören her Afyonlu dudaklarını kıpırdata kıpırdata sessiz yoluna giderken tanrısından bu çelik kartalı korumasını diliyordu.

Kahramanların yine geldiğini duyan akar çayı kenarındaki düşman tayyare karargâhı hemen iki avcı tayyaresini kaldırdı. Top seslerine makinalı tüfenk takırtıları da katışmağa başladı, içlerinden alıkonulmak istenen kahramanlar kızdılar üzerlerine gelen düşman tayyarelerine saldırdılar, birisini kovalayıp Sincanlı ovasında düşürdüler. Sıra digerine gelince, tabansız kaçtı canını kurtarayım derken akar çayına saplandı. Tam tayyare karargâhının üstüne gelen kahramanlar orasının da hatırını sormak istediler, bombaladılar.

Yenmenin verdiği sevinç sarhoşluğu içinde karargâhı bombalayan Türk tayyarecileri - İngiliz sermaye ve fabrikalarına dayanan - Yunan tayyare karargâhının az evvel uçurduğu iki düşman tayyaresini görmemiş ve makinalı tüfenklerinde mermi kalmadığının farkına varmamışlardı ki iki tayyarenin birden saldırışına uğradılar.

Baca karaltılarında, pençere kenarlarında saklanmış bu gök savaşını gözetliyen Afyonlular büyük sevinç şahıkalardan birden bire sızı ve acı çukurlarına yuvarlandılar. Elinde korunma silâhı kalmamış olan kahraman Cemal ve Bahaettin ölüme kendilerini bırakmışlar Gazlı göl istasyonu ile Sipsin arasında düşmüşlerdi Kuşku yok ki onlar toprağa değil Afyanluların kalblerinin içine düşmüşlerdi. Dört avcı tayyaresile boğuşan Cemal ve Baha düşmanlarına bile değerlerini, kahramanlıklarını tastik ettirmişti. Yunan tayyare karargâhı kahramanların büyük törenle kaldırılmasını istemiş ve ölümlerini şehre vermişti. Ertesi gün durumunu düşünmeyecek hale gelen şehir halkı kahramanlara büyük ve yürekten bir tören yapmak için mevlevi dergâhına toplanmağa başladı. Dergâhın sırma işlemeli poşidelerini taputlarının üzerine serdiler ve Paşa Camii önünde namazları kılınmak üzere kaldırıldı. Yedisinden yetmişine kadar bütün şehir halkı ayaklanmış, sokakları tıkamıştı. Gösteriş ve törene katışmak için gelen düşman asker ve jandarmaları halkın caşkunluğu yumruk ve tekmesile ortadan çekilmiş artık Baha ve Cemal Afyonlularla başbaşa kalmışlardı. Gûya matem havası çalacak olan düşman mızıkası tek bir avazeleri ve ağlamalarla susturulmuştu. Taputlar omuzlarda değil parmakların ucunda, yörümüyor adeta Afyonluların kucağında okşanıyordu. Taputlar bir ay sonra başlayacak büyük düğüne hasret çekiyor ve kara topraklara gömülmek istemiyorlarmış gibi saatlerce parmak ve baş üstünde yüzdükten sonra Paşa Camiine gelebildi; namazları kılındı. Kesik baş tekkesi karşısında - sanki ölmemişte gelin odasına evvelce getirilmiş gibi hazır - iki genç kız kabrine birer tane yatırıldılar. (Bu iki çiftede bu şekilde bir birleşme ve mürevvet mukaddermiş...)

Bu günün acı ve sızısını benim duymama ve duyurmama imkân mı var eğer kahramanların makinalı tüfeklerinde bir kaç

SİNAMA ve MEKTEP

Eyüp Hamdi Akman.

Ödemiş.

1 — Genel düşünceler: Sinama dersin anlatışını geniş ölçüde kolaylaştırdığı için, okutana çok değerli bir yardımcıdır. Sinama öğrenecekleri alâkalandırdığı için ders kolaycacık anlaşılabilir.

2 — Sesli - sözlü filimlerle ders yapmak ölçüsünü aşmamak şartile - fena olmaz. Dersleri sesli filimin inhisarına bırakmak doğru olmaz, çünkü sesli filimler dersleri mihanikleştirebilir. Bu ise okutan ve okuyanın özenişlerine dayanan iş mektebi ve iş piresibine aykırıdır.

3 — Sesli filim, okutanın takriri, kuru resim, tablo ve sabit projeksiyonlara bakılınca büyük bir ileri adım sayılabilir

4 — Filim hadise ve şahsiyetleri harekete getirir, canlandırır öğrenecekleri sanki dirim ve tabiatın canlı oluşları karşısında bulundurur.

5 — Sesli - sessiz sinamanın pedagojik değeri ruhiyat ve didaktik dileklere uygun olup olmasile belli olur. Sesli sinamalar ilk, orta, yüksek okulda gösterileceğine göre başkalaşacaktır.

6 — Sesli - sessiz filimler bahalı olduğu için devlet eliyle anıklanasi muvafık olur.

Ders esnasında filimde aranan pedagojik özlemiklikler:

A — Ders senasında, sırası geldikce eşya ve oluşların ayırt-sanlıklarını müşahede ve araştırmaları kolaylaştırmalıdır.

B — Çocukları düşündürmelidir;

C — Dirim ve tabiatın gerçekten görünüşleri üzerinde çocuk-ları gereği kadar aydınlatmalıdır.

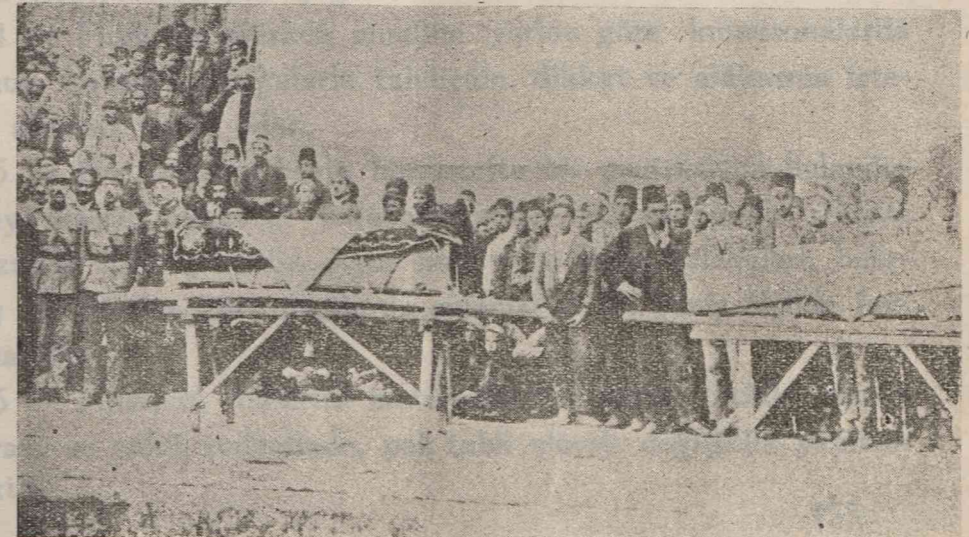
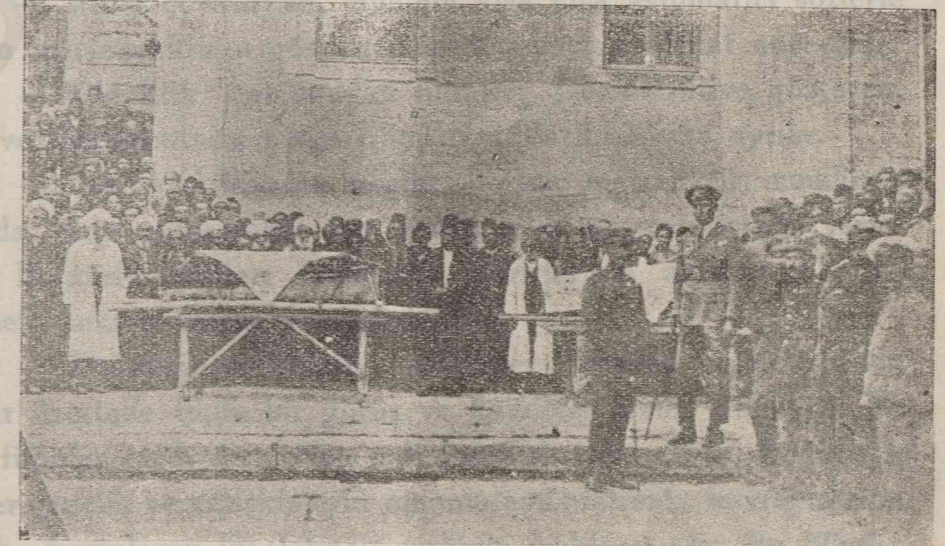
mermi bulunsaydı elbet bu acı sonuç çıkmazdı. Hele bu çelik kartalların sayısı düşman uçaklarının sayısından üstün olsaydı kim bilir bu iki kahraman daha ne kahramanlıklar yaratır, Türk gücünü acuna daha parlak gösterebilirlerdi. Anlaşıyor ki hava savaşlarında sayının ve tekniğin büyük payı var. Yüce başbakan İsmet İnönü yürüdü hava tehlikesine karşı koruyabilmek için beş yüz uçağımız olmasını, her kesin hava tehlikesini bilenler üyesi yazılmasını istiyor. Kurtuluş savaşında sabanını süngü yapılmak için veren Türk ulusu elbet bu istek karşısında kayıtsız kalamaz...

Uçakçı Cemalettin.

Rasit Bahaettin.

25 Temmuz 1338 Afyon savaşında şehit olan Uçakçılarımıza yapılan cenaze töreni

17 — Filimler, program, ders ünitelerini göz önünde bulundurularak sıraya, düzenine konacaktır. Bu iş çevre mekteplerini ve pedagojik filim enstelasyonunun durumlarına göre akord edilecektir

18 — Vakit cetveli çok mühimdir. Talebenin açık havada teneffüs hakları gözden kaçırılmamalıdır.

19 — Filim enstalasyonunun çalıştırılması, fizik öğretmeninin bakımı altında bir makiniste verilebilir.

20 — Filim görüldükten sonra talebe, serbest konuşma ve kınansımalarla bir sonuç çıkaracak, hulâsalar not edeceklerdir.

21 — Filimin daha kolay anlaşılması için, talebenin eline kısa notlar ihtiva eden yapraklar da verilebilir. Talebe bu notları, filimi görmeden önce ve sonra birer defa gözden geçirecek olurlarsa mevzuu kavramak büsbütün kolaylaşmış olur.

22 — Sessiz filimin yanında sesli filim fennin büyük bir muvaffakiyetidir. Sesli filim, bir çok bakımdan yararlıdır.

23 — Sesli filim, çok faydalı olmakla beraber canlı sözün, takrir veyakonferansın yerini tutamaz, diğer tabirle sesli filim varken muallime lüzum kalmaz diyemeyiz. Filimde en mütehassız ve konpetan kişileri dinliyoruz: Fakat unutmayalım ki sözün verimi dinleyenlerin seviyesine uygun olup olmaması ile değişir.

24 — Ana dili, yabancı, ölü, diri dillerin okutulmasında sesli filimlerin oynadığı rol çok mühimdir. Sesli filim sayesinde, her hangi bir dili bütün özlemliklerle canlandırmak, açmak mümkün olabilmektedir. Sessli filimin musiki ve jimnastiik derslerinde de geniş ölçüde faydaları görülmektedir.

25 — Sesli filimde konuşulan dili bilmemek, onun pedagojik değerini küçültebilir.

Her tarafda, sesli filim pedagojik kısımlarının millileşmesine özenilmektedir. Bizde de, öz dilimizle filim çevrilmeye başlandığını kıvançla bengilerim. Gençliğimizin pedagojik ve didaktik ihtiyaçlarını önlemek için, sırf bu bakımdan bizde de, sesli filim çevrilmesini bekliyoruz. Tatbikat alanını günden güne genişleten pedagojik filmciliğine, bizde de, gereği kadar hız verildiğini görmek kıvançlı bir başarıklık olacaktır.

Bizde sinamacılığın devrimcil inaniş ve anlayışları yaşatacak kılıkta erek ye mevzularını ulusal dirimden almasına, şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal sinama, ulusal dirim, bütün gerçeklikleri ve ölümlerle filimlerimizde görüldüğü gün devrimimiz bu alanda da kendini göstermiş olacaktır.

AFYONLU BÜYÜK OZAN ABDURRAHİM

- Hayat ve Eserleri -

3

Edip A. Gökpinar.

Abdurrahim babası ve soy adı -küçüklüğü- Afyon'dan dışarıda
Abdurrahim va Akşemseddin - Afyon'a dönüşte Abdurrahim - ozanın aile
dirliği ve biricik kızı - vakfettiği kitapları, eserleri - kendinden
sonra gelenleri - hükümler...

Afyon'a bekâr olarak dönen ozan, ardasile (aile) nasıl, ne hal de karşılaştı. Babası ve kardeşi sağmı idi? Belli değil; yalnız bacısı hacı Bulanın yaşadığını biliyoruz.

Büyük bir sevgi ile dönen ve yurdunda temelli oturmağa karar veren Abdurrahimin ilk işi ne oldu? Buna cevap vermek kabildir: kuvvetli bir öğrenimden (tahsil) sonra, Akşemseddinden aldığı esin (ilham) gürlüğü ile tasavvufa ait felsefi düşüncelerini yaymak ve iyi bir hizmet yapmak için "Vahdetname,"sini yazmağa başlamış, onu hemşerilerine uzun ayrılıklarının bir armağanı olarak sunmayı istemiştir.

Afyon'a döndüğü vakit olgun bir yaşta 45 ile 50 arasında olduğu bayıktır (muhakkaktır). Dıştan (zahiri) bilgileri öğrenme müddeti ve Akşemseddin'in yanında geçen uzun yılları hesaphıyarak, vahdetnamesinde sık sık rastgelenen "Ey oğul! Ey püser!..." Hitaplarına bakarak, şu beytin de yardımile ozanın olgun çağını anlarız:

Ey diriga bulmadım alemde yar;
Ömri zayi gecti, kisp olmadı kâr!

Bundan başka ozanın uzun ömrünü gerçekliğe yakın bir şekilde bize inandıracak emgeler (emare) vardır. Vahdetname gibi ilmî, tasavvufî ve ahlakî bir bitiği (kitap), bütün doğu ilmen ve filozofları gibi (13) elliye yakın bir çağda yazdığına göre vakfiyesi «888» tarihinde 78 yaşından aşağı değildir. Ölüm tarihi belli olmamakla beraber vakfiyesinden sonra bir kaç yıl daha yaşamış ise ozanın 80 yaştan daha önceden ölmediğine inanabiliriz.

[13] - Şirazlı Sadi de "Gülüstan," ını 50 yaşından sonra yazdığını şu parçasile bildiriyor:

Her dem ez ömr mireved nefesi : çün niğeh mikünem nemanend besi.

Ey ki pençah reft der habi : meğer in penç ruze deryabi. 155

Vahdetnamei yazdığı sıralarda, üstadı Akşemseddinin sağ olduğu eserin başlangıcından anlaşılıyor. Akşemseddinin 1460 da öldüğüne ve vahdetname 1463 de bittiğine göre bu önemli izer beş altı yıllık bir çalışmanın verimi olduğu bayıktır.

Ozan bir yandan bu izerini yazmağa, obir yandan da acun işlerini düzeltmeğe ve Afyon'da çok kutlu ve genlik (refah) içinde dirlik sürmeğe başlamıştır. Vakfiye tarihine kadar 28 yıl, yarı karanlık geçen dirlik içinde arda kurmağada çok önem vermiştir.

Bu hayatı için elimizde biricik belge olan Vakıfname (14) -biz ona bir çok sebeplerden ötürü vasiyetname diğeceğiz- sinden anladığımıza göre:

Arda Dirliği Ozanın Arap Mescidi ve Şehre Küsdü ma- ve Biricik Kızı : hallesinde müteaddit evleri var. "Ezvacı,, bayanları ayrı, ayrı bu evlerde oturuyorlar. Ozanın en büyük umayı (emel) bir döl ıssı olmaktır. İşte; bayanların bir kaçtan artık olmasına sebep, bizce, maddiğ genlik ve iyi dirliğin izlerinden ziyade bu sonuca varmak içindir. onun çocuk niyazi, dileği en sonra yerini buluyor. Ve "Niyaz,, adlı bir kızı oluyor.

Sonraları "Niyaz sultan, Hanım şah,, adlarını alan kızını bin türlü naz ve niyaz içinde büyütüyor. Ve onu en büyük izeri olarak tanıyıp seviyor. Kızını kendi okuttuğu ve ona çok iyi yetiştirme ve öğrenim verdiği ve zamanının en yüksek seviyeli, değerli bir kadınlığına çıkardığından şüphe etmiyoruz. Biraktığı büyük bir servetin idaresine -damadı varken- kızını müteveli yapması hanım şahın erk (iktidar) derecesini pek iyi anlatıyor.

Afyonda ve türlü köylerde bıraktığı dükkânlar, hanlar, evler, değirmenler, bağ ve bahçeler, pek çok tarlalar hep biricik ve svgili kızının ve ondan gelen döllerin genlik ve kutluluğu içindir. Eski ve yeni zamanın önemli bir zenginliği olan o mülkleri yaptırdığı ufak bir mesçit (15) için değil, hanım şahın kutluluğu dileğinden doğ-

[14] Aslı Arapça olan ve Türkçeye çevrilmiş de bulunan bu vakıfname Evkaf dairesinin kayıt defterinde [20] numara ile yazılıdır. Bu vakfiyenin tarafımdan incelenmesinde önemli bir ilgi [alâka] ve yardım gösteren Evkafın değerli başkâtibi Osman Akyalçın'ı sevgi ile anarım.

[15] Evliya Çelebi nin "Abdurrahim efendi camii,, diye seyyahatnamesinde yazdığı mesçitten bir izer kalmamıştır. Halen bile saraçların bulunduğu yerdeki büyük kahve yerinde olduğu sanılıyor. Bir kaç yüz yıl evvel ya bir depreme [zelzele], ya bir yangınla harap olan bu mesçidin küçük olduğu, kendisinin türbesi Kasım paşa camisine bitişik yapılmasından da anlaşılabilir.

muş ve bırakılmıştır. Ozanın içinde yanıp tüten aşk odu kızı hakkında babalık şefkatı halinde kim bilir nasıl bir alev gibi parladı ve yandı?.

Büyük ozan erdemlik ve zenginliği kendi üzerinde topladığı için bayanları arasında tambir tüze (adalet) ve uygunluk hüküm sürüyor. İyi dirlikler geçiriyorlar. Gerçek bir genlik içinde ömürleri tatlı, tatlı akıp gidiyor. Öldükten sonra bile onları düşünüyor. Servetinden mahrum bırakmıyor. Vakfından onların kutluluğuna yetiyecek kadar fayda kaynağı temin ediyor. Kızına bıraktığı evlerde ölene kadar her birisi için oturmak hakkını veriyor. Ayrıca gelir fazlasından para verilmesini tutusuluyor (vasiyet.) Bayanların adları ne idi. Sonra nasıl yaşadılar. Ve ne oldular belirsizdir.

Ozanın, arda kurumu içinde göze çarpan önemli simalardan birisi de emir Kasım Paşadır. (16) O vakit Afyonda bulunan ve kim olduğu da iyice bilinmeyen bu adam, Mısri denen camiye ve Alaca hamamını yaptırıyor ve şaire özel bir ilgi gösteriyor. Ona tasavvuf göndeminden daha iyi görünen ozanın erdem ve erğınliğıne tapınma derecesinde sevgi ve saygı ile bağlanıyor.

Abdurrahim; Kasım Paşayı inceden inceye sınaç (imtihan) yaptıktan sonra, karşısında Akşemseddin yerinde kalıyor. Kasım Paşa da ozanın en sevgili nedimi öz dost ve gizdeşi oluyor. Bu karşılıklı sevgi ve saygı, ozanın " Niyaz ,,i ile Kasım Paşanın oğlu " Sofu celebi ,, (17) nin evlenmesile berkeşmiş oluyor. Böylece kurulan yeni yuva ana ve babalarına ne kadar kıvanç ve sevinç verdiğini bilmiyoruz. Fakat ilim, servet, zekâ, iyi huy, yüksek itibar... Her vakit bir arada ras gelmeyen bu vasıflarla kurulan yuvaya beş asır sonra bile imrenilir!

Ozan sofı çelebide bir oğul sevgisi duyduğu ve kendine onu bir öz oğul kabullendiği bayık olmakla beraber, " Niyaz ,,ın üzerinde kendi benliğini, kendi varlığını duymuş bütün işlerini Niyaza

[16] - Kendi camisinin dışında ve sonradan onarılan kitabesiz ve yanlarında hançer resmi olan bir sanduka altında yatıyor . Kasım paşanın "Kuyudu vakfiye,, ve "Defterhane,, de kayıtlı belgeleri vardır, asıl vakfiyesi Evkafça elde edilmemiştir. Yalnız Ozandan evvel ölmüş ve vakfettiği hamamdan başka ayrıca mülkleri daha vardır. Vakfiyesinde hayatı aydınlanmak ihtimali vardır.

[17] O zamanlar, zengin, ilmen seçilmişlerin münevver oğullarına Çelebi deniliyordu. Cençliğinde Ozana da Abdurrahim Çelebi deniyordu. Sofu Çelebi Ozanın yanında yatıyor. Kasım paşa camii civarına Sofular mahallesi denmesinin Sofu Çelebi'nin adile bir ilişiği olsa gerektir.

AFYON KARAHİSARINDA

Türkmenlerin Yerleşmesi.

S. Sırrı Üçer:

Üniversite Edebiyat Fakültesinden.

Üçoklardan Gök Hanın ikinci oğlu "Peçene,, üçüncü oğlu "Çavuldur,, dördüncü oğlu "Çepni,,dir.

"Peçene,,lere Emirdağı ilçemizde, "Çavuldur,,lara merkez köylerimizden "Çavdarlı,,da, "Çepni,,lere Sandıklı ilçemiz köyleri arasında ve merkez ilçeye bağlı köyler arasında raslıyoruz. Bunlardan "Çepni,,ler Sinop, İzmir ve Balıkesir havalisinde daha çoktur.

Dağ hanın birinci oğlu "Sahr,,dır. "Yalvaç,, "Karaman,, "Keçiağa,, gibi soylara ayrılan Salırlara Anadolu'nun hemen her yerinde raslarız. Sekizinci asrın en büyük Ozanı meşhur "Kadı Burhanettin,,i aralarında yetiştiren bu oymağın izlerine merkez ilçemiz köyleri arasında "Salar,, şeklinde raslıyoruz.

ismarlamışdır. Bayan Niyazın her yönden Sofu Çelebinin üstünlüğünde olmasını çok tabii buluyoruz. Her halde sonradan aldığı adlar. "şah, sultan,, kelimeleri, halkın o vakit ona taktığı bu vasıflar boş ve anlamsız (manâ) şeyler, kuru lâflar değildir.

Sağlığında, Niyazın, Afyonun en sevilen, en sayılan bir bayanı olarak kaldığında şüphe yoktur. Sofu Çelebi ile kurdukları yuvanın, nasıl bir hava içinde kutluluğu sürdü? Nasıl ve ne kadar yaşadılar? Yine bir şey bilinmiyor. Yalnız bunların "Ahmet Çelebi,, adlı bir oğulları oluyor. Sevgili Niyaz ının sevgili oğlu mini Ahmet, sağlığında ozana gülümseyor!

Ahmet Çelebinin Ayşe adlı bir kızı oluyor. Yine aynı ardadan Fatma hatun, Can Zeliha, Aynışah nam kızların adlarını biliyoruz 1153 de vakfın evlâdından Hacı bini Hacı diye başka bir vakfiyede kayıtlar vardır. Bu tarihten sonra ozanın döllerini hakkında hiç bir bilgimiz yoktur. Halen intisap iddia eden bir mütevellî var. Fakat bunların tevliyet kayıtları evkafça elde edilmemiştir. ve kendileri de bu nisbeti belge ile tanıtacak halde değildirler.

Ozanın türbesi altındaki on tane sanduka olduğu ve bunların kendi mensubini bulunduğu, tamir münasebetile açıldığı vakit görüldüğü söylenmektedir. Halen bu yer altı kapalıdır.

Arkası var.

Dağ Hanın ikinci oğlu "Eymir,, üçüncü oğlu "Alayontlu,, dördüncü oğlu "Ürker,,dir. Eymirlere merkez ilçe köyleri arasında "Eski Eymir,, Alayuntlulara "Şuhut,, kamusu köyleri arasında "Anayurd,, "Ürker,,lere de Dinar ilçesi "Dazkırı,, kamununda "Yüreyil,, ve Emirdağı ilçesi Bayat kamunu yolu üzerinde aşağı ve yukarı "Yüreyil,, köylerinde raslıyoruz.

Deniz Hanın üçüncü oğlu "İva,, yahut "Yıva,,dır. Bu kelimenin bozularak "Ayvalı,, "İvala,, veya "Avadan,, "Avdan,, "Evcil,, şekillerini aldığı tasınıyoruz.

Merkez ilçemize bağlı Sincanlı kamunu köyleri arasında iki "Avala,, köyünün, Dinar ilçesine bağlı "Evciler,, köyünün ve Şuhut Dazkırı ve Emirdağı ilçelerine bağlı "Avdan,, köylerinin "Yıva,, dan olduğu anlaşılıyor.

Deniz Hanın dördüncü oğlu "Kınık,,tır. Kınıklar'da Anadolu'nun hemen her yerine ve sık sık serpilmişlerdir. Bundan başka bir çok büyük işlerde büyük özverenlikleri de (fedakârlık) görülmüştür. Merkez ilçe, Dinar ve Sandıklı ilçelerimizin köyleri arasında "Kınık,, adlı üç köye raslıyoruz.

2 — Bu yirmi dört oymaktan "Kayı,, ve "Salur,,larla "Bayat,,lardan ayrılan soyların yerleştikleri köyler ve mahalleler.

Kayı Soyları:

"Kayılar başlıca on soya ayrılıyorlar. [1] Köylerimiz arasında bu on soydan bir kısmına raslamaktayız. Yalnız Kırka, Hırka ve Çoban kelimeleri de Çobanlar, Çobanözü ve Çobanlı şekillerini almıştır. Soyların yerleştiği köylerimiz şunlardır:

Kırka	:	"Hırka,, Dinar ilçemize bağlı
Kırka	:	Sandıklı " "
Kırka	:	Sincanlı kamuna bağlı
Çobanlar	:	Merkez ilçemize bağlı
Çobanlı	:	" " "
Çobanözü	:	Sincanlı kamununa bağlı
Bozan	:	Dinar ilçesine bağlı
Keçili	:	Emirdağı " "
Keçili	:	Sandıklı " "

(1) Bu on soy şunlardır. Keçili - Ak keçili - Kara keçili - Akça keçili - Kızıl keçili - Ala keçili - Bozan - Çoban - Hahılı - Kırka (Ulus 1 - 1 - 934.

Bunlardan maada Sandıklı ilçemize bağlı Alamesçit, ve Alagöz köyleri vardır ki bu köy Türkmenlerinin de Alakeçili soyunun birer obası oldukları anlaşılmaktadır.

Bayat soyları:

Bayat oymağı iki soya ayrılmaktadır. Bunlarda Doğanlar, Doğanlı soylarıdır. [2] Bu adda Dinar ilçesine bağlı "Doğanlı," ve merkez ilçemize bağlı "Doğanlar," diye iki köyümüz vardır.

Salur soyları:

Salurlar üç soya ayrılıyorlar. Bu soylar "Yalvaç," "Karaman," "Keçiğa,"dır. [3] Bu soylardan yalnız Karaman soyu, ilimizde Karaman adlı bir mahallemiz olmak bakımından bizi ilgililemektedir.

Oğuz oğullarının odalıklarından üreyen oymaklar: Oğuz oğullarının odalıklarından yirmi dört çocukları olduğunu ve fakat bu yirmi dört çocuğun hangi babadan türediklerinin bilinmediğini yazmıştık. Bu yirmi dört çocuktan üreyen soyların izlerine de ilimiz köyleri içinde karşılaşıyoruz.

Baştan ikinci oymak olarak Güneylere Sincanlı kamunumuza bağlı köyler arasında Güney, Emirdağı ilçemize bağlı köyler arasında Güney köy; altıncı oymak olan Oklulara Dinar köylerimiz arasında "Okular," ; on üçüncü oymak olan Komulara Dinar köylerimiz arasında "Kımilli," ve Emirdağı köylerimiz arasında «Gömü»; on dördüncü oymak olan «Sorkun»lara Sandıklı köylerimiz arasında «Sorkun»; on yedinci oymak olan «Karacık»lara Bolvadin köylerimiz arasında «Karamık»; yirmi dördüncü oymak olan «Sayır»lara da Sincanlı köylerimiz arasında Saracık ve Emirdağı köylerimiz arasında «Sığracık» şekillerinde raslamaktayız. [x]

4 — Hangi oymağa bağlı oldukları bilinmeyen soyların yerleştikleri köyler:

Anadoluda yerleşmiş bir çok Türkmen oymak veya soyları vardır ki bunların oba ise, hangi soya, soy ise, hangi oymağa bağlı bulduklarını bilmiyoruz. İlimiz sınırları içinde böyle hangi soy veya oymağa bağlı bulduklarını pek bilemediğimiz Türkmen köyleri şunlardır:

Arkası var

(2) Ulus 25 - 12 - 933

(3) Türkiyat mecmuası. Cilt 1. S 192

(x) Bu Türkmen adları Ahmet Refiğin " Anadolu da Türkmen aşiretleri , " adlı kitabından alınmıştır .

10
KURUŞ.